

Egenkontroll för företag med hygienisk behandling

Alla som driver verksamheter med hygienisk behandling är enligt miljöbalken skyldiga att kontrollera sin verksamhet genom egenkontroll. Egenkontroll är ett verktyg för att se till att företaget lever upp till miljöbalkens grundläggande krav på resurshushållning och hänsyn till hälsa och miljö. Syftet med egenkontrollen är att på bästa sätt skydda människors hälsa och miljön från skada. En väl fungerande egenkontroll ger också bra förutsättningar att upptäcka fel på utrustningen och felaktig hantering innan en allvarlig skada inträffar. Egenkontrollen ska dokumenteras.

Utformning av egenkontrollen

Omfattningen av egenkontrollen beror på typen av verksamhet, dess storlek och vilka risker det finns med den. För att kunna bedöma vilka risker som finns i din verksamhet behöver du kunskap, bland annat om hur smitta sprids och vad olika produkter innehåller. Du ska också känna till vilka regler och lagar som gäller för din verksamhet. Enligt förordningen om verksamhetsutövers egenkontroll (1998:901) måste punkterna ansvar, rutiner, risker, kemiska produkter, regelbunden kontroll och dokumentation tas upp i egenkontrollprogrammet.

Ansvar

Det ska finnas dokumenterat vem eller vilka i företaget som är ansvariga för verksamheten och de frågor som regleras av miljöbalken. Om det finns flera verksamheter i lokalerna är det bra om det finns uppgifter om hur ansvaret är fördelat mellan er.

Rutiner

Det ska finnas rutiner för att fortlöpande kontrollera att inredningen och utrustningen i verksamheten hålls i gott skick, till exempel:

- Städning: städschema och metoder
- Hantering av avfall
- Hygien- och smittskyddsrutiner
- Hantering av kemikalier
- Provtagning, exempelvis i bassänger
- Byte av solarielampor
- Ålderskontroll
- Samtal med kunden innan behandling för att kontrollera om han/hon har någon sjukdom som kan påverkas negativt eller om det finns smittrisk som hindrar behandling
- Instruktioner till kunden om egenvård efter behandlingen, exempelvis vid piercing, håltagning, tatuering, fotvård

Risker

Du ska regelbundet undersöka och bedöma riskerna med verksamheten ur hälso- och miljösynpunkt. Utifrån bedömningen ska du sedan vidta åtgärder för att minska riskerna. Även vidtagna åtgärder ska dokumenteras.

Kemiska produkter

Det ska finnas en förteckning över kemiska produkter som hanteras i verksamheten och som kan innebära risker från hälso- eller miljösynpunkt. Det kan t ex vara hårfärger, rengöringsmedel eller andra kemikalier.

Du ska dokumentera uppgifter om:

- Produktens namn (handelsnamnet)
- Hur, till vad och i vilken omfattning du använder produkten
- Information om hur skadlig produkten är för människors hälsa och miljön samt klassificering av produkten med avseende på hälso- och miljöfarlighet

Denna information finns att hämta på det så kallade säkerhetsdatablad som den ni köpt produkten av är skyldig att lämna ut till er om ni ber om det.

Kosmetiska och hygieniska produkter

Kosmetiska och hygieniska produkter omfattas förutom miljöbalken av en särskild lagstiftning som råder under Läkemedelsverket. Där regleras det exempelvis att det i egenkontrollen ska ingå att kontrollera att produkten är rätt märkt, att inga förbjudna ämnen ingår samt dokumentation av vilka leverantörer som säljer vilken produkt.

Andra moment

I din verksamhet kan det finnas andra typer av risker och moment som inte tagits upp här. Tänk därför noga igenom din verksamhet och uppge vilka risker som kan finnas och hur du kan minska dem genom god kunskap och bra rutiner.

Regelbunden kontroll

Undersökningar och riskvärderingar inom ramen för egenkontrollen ska ske fortlöpande och regelbundet.

Utbytesregeln

Enligt miljöbalkens allmänna hänsynsregler ska du undvika att använda produkter som kan medföra risker för människors hälsa eller miljön om de kan bytas ut till mindre farliga produkter. Utbytesregeln gäller under förutsättning att det är ekonomiskt rimligt att byta ut produkten och om kvalitén inte skiljer nämnvärt mellan produkterna.

Dokumentationen är viktig

Rutiner, ansvarfördelning, riskvärdering, resultat av undersökningar med mera ska dokumenteras. Samla alla handlingar som rör egenkontrollen i en pärm eller i dator. Om ni sparar den i dator är ni skyldiga att ha tillförlitliga rutiner för att försäkra er om att data inte kan försvinna, det vill säga ni måste ha vad som brukar kallas back-up-rutiner. Egenkontrollen är ert eget stöd i arbetet och ska kunna visas upp vid inspektioner eller på begäran skickas till miljökontoret.

Utövaren har bevisbördan

Enligt miljöbalken är det den som driver en verksamhet som ska kunna visa att man inom verksamheten följer gällande regler och lagar, den så kallade omvända bevisbördan. För egenkontrollen innebär den omvända bevisbördan att du själv ska utforma innehållet utifrån din verksamhet. Vi på miljökontoret kan naturligtvis hjälpa till vid införandet genom att ge information och påtala brister.

Egenkontroll enligt andra lagar än miljöbalken

Enligt arbetsmiljölagstiftningen gäller krav på systematiskt arbetsmiljöarbete. Det systematiska arbetsmiljöarbetet granskas av Arbetsmiljöinspektionen och inte av kommunens miljönämnd eller länsstyrelsen. Miljökontoret vill ändå passa på att nämna detta. I vissa delar rör de båda kontrollsystemen samma saker, och det är i båda fallen verksamhetsutövarens skyldighet att se till att de fungerar. Inget hindrar, tvärtom är det säkert ofta en fördel, att man arbetar ihop egenkontroll och systematiskt arbetsmiljöarbete till ett kontrollsystem, med en gemensam dokumentation. Det sparar resurser och tid.

Kraven i räddningstjänstlagen på förebyggande brandskyddsarbete är också en form av egenkontroll. Närmare anvisningar finns i Räddningsverkets Allmänna råd 2001:2 Systematiskt brandskyddsarbete. Också brandskyddet bör kunna inarbetas i företagets samlade egenkontroll. Tillsynsmyndighet för brandskyddet är kommunens räddningsnämnd.

Frågor som en god egenkontroll bör besvara

För att underlätta för dig och dem som arbetar i din verksamhet har vi här samlat en mängd exempel på frågor som en god egenkontroll bör besvara. Vår tanke med det är att det ska bli tydligare för er vad en egenkontroll konkret ska innehålla. I er egenkontroll ska man alltså kunna hitta svaren på alla dessa frågor, men även på andra frågor som inte tas upp här. Observera att de frågor ni behöver besvara om exempelvis hygien, för att kunna visa att ni inte på ett negativt sätt påverkar människor och miljö enligt miljöbalken, delvis överlappar de frågeställningar som Arbetsmiljöinspektionen har rätt att kräva svar på angående arbetsmiljön. På samma sätt kan exempelvis frågor om riskbedömningar knytas till frågor om brandskydd, trots att frågor om brandskydd kontrolleras av kommunens räddningsnämnd och inte av miljönämnden.

- **Rätt kunskap i verksamheten:**

Har vi kunskap om vad som gäller för vår verksamhet? Har vi samlat alla bestämmelser och myndighetsbeslut? Räcker kunskaperna inom verksamheten till för att bedöma riskerna och göra rätt? Hur skaffar vi kunskap? Hur upprätthåller vi kunskapen?

- **Hur verksamhetens egenkontroll sköts:**

Vem har ansvaret för egenkontrollen och att nödvändiga åtgärder vidtas? Vem ansvarar för uppdatering av rutiner, instruktioner och dokumentation? Hur gör vi för att regelbundet testa, följa upp, utvärdera och förbättra vårt system för egenkontroll? Kan vi bevisa att vi utför en bra egenkontroll; har vi nödvändiga dokument och journaler? Dokumenterar vi tillräckligt och rätt? Hur gör vi när det kommer in synpunkter eller klagomål? På vilket sätt leder det till åtgärder i egenkontrollen?

- **Påverkan på hälsa och miljö:**

Ser vi regelbundet över hur vår verksamhet påverkar personal, kunder och den omgivande miljön? Hur tar vi reda på om vi kan minska den negativa påverkan vår verksamhet kan ha? Ser vi över om vi kan ändra på något i verksamheten, såsom exempelvis förbrukning eller transporter, och på så vis påverka sopor eller avlopp eller på annat sätt minska våra utsläpp?

- **Funktionskontroller och instruktioner:**

Har vi rutiner för att kontrollera verksamhet och utrustning, så att allt fungerar som det ska? Har vi tillräckliga instruktioner för skötsel av utrustningen? Kontrollerar vi att utrustningen hålls i gott skick och att instruktionerna för skötsel regelbundet uppdateras?

- **Riskbedömningar:**

Har vi skriftliga rutiner för viktiga arbetsmoment, så att vi minskar risken för olyckor?

Hur gör vi regelbundna riskbedömningar? Vilka risker, riskmoment och tänkbara olyckor finns det i verksamheten? Hur gör vi vid olyckshändelser, om det inträffar en allvarlig incident eller om vi upptäcker fel på utrustningen?

- **Kemiska produkter:**

Hur hanterar och förvarar vi kemikalier? Är rutinerna för hanteringen tillräckligt bra? Har vi förteckningar över vilka färger, hud/hårprodukter, lösningsmedel, lim etcetera vi använder och hur mycket vi förbrukar? Är produkterna märkta som de ska? Finns säkerhetsdatablad tillgängliga? Kan förbrukningen av råvaror, kemikalier eller energi minskas eller ändras? Kan produkter bytas ut mot andra mindre farliga?

- **Hygien:**

Städar vi tillräckligt bra och tillräckligt ofta? Hur städar vi? Gör vi rent all utrustning och alla verktyg på ett bra sätt? Hur sköter vi personalens hygien? Hur hanterar vi arbetskläder? Hur och hur ofta tvättar vi använda textilier? Vilka andra rutiner har vi för att sköta hygien i verksamheten? Hur ser våra smittskyddsrutiner ut? Kan vi visa att vi följer dem? Tar vi de prover som behöver tas, exempelvis på vatten i bassänger? Byter vi sådant som måste bytas tillräckligt ofta, såsom exempelvis solarielampor? Samtalar vi med kunden före behandling och kontrollerar om kunden har en sjukdom som gör att kunden kan påverkas negativt av behandlingen eller att smittrisk kan uppstå? Instruerar vi kunden om lämplig egenvård efter behandlingen?

- **Avfall:**

Är avfallshanteringen tillräckligt bra? Gör vi rätt med förpackningar, stickande/skärande avfall, slattar och rester av kemiska produkter, utbytta lysrör och så vidare? Vilket farligt avfall finns i verksamheten? Behövs bättre märkning? Förvaras det säkert? Får vi transportdokument vid transport av farligt avfall?